

بویوک مجلہ

پرشبیہ کونلری چبقار ادبی و علمی مجموعه در-

۵ حزیران ۱۳۳۵ پرشبیہ

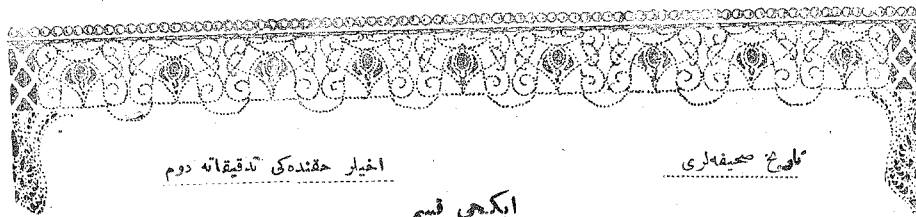
مدیر و امتیاز صاحبی: صبیحه ز کربا

نومرد

۹

نسرسی

۱۰ غروشدر

ایکجه قسم

تربیه - تدریسی

اولونه حق بیکی کوستر لرل و برطاقم مراسمدن
صوکره جمعته ادخال ایدرلردی. [١]

(معلم انی) و (پیر) لر

بونلر ، یولداش لر و یول آناسی نظارتیه
ترکیه حسه چالیشان کنج لری اوجاق محیطنده
باشان عقیده لر ، دابه... آلیشه برمه مأمور
ایدلر . معلم انی تربیه کرده سنه نازک جله
ارکائی ، فزولری ، سنلری و آدانی اوکره تدبیک
کی اوجاق نظامنامه سنک احتوا ایله دیکی انسانلق
آدانی ده بالعمل بلله نیردی . بالخاصه جمه ایرتسی
آقشامری چوبار اوغلانک یازدنی تورکجه قوننامه
اوقونور ، کنج لره اوکره تیلردی .

اوجاقده تربیه و تعلیم یالکیز « کتاب » له
دکل ایدی . مدرسه دن اوجاقی آیران فرقلردن
بری بودر طن ایده رم : مدرسه ده بیلکیر ،
کنانی برماهیت آلدینی واکتیا یالکیز (مقل)
تنور ایتدیک حالده قلب ، محتاج اولدینی ذوق
بدینی و جاعت حیاتی بولامایوردی . اوجاقلر
ایسه علوم عقلیه ایله اوغراشا یور ، یالکیز
(مفکوره انسانیه) تلقیننه یاربان واسطه لری
قوللاقله اکثفا ایدیوردی .

مدرسه لرده اخلاقی نظارتیجیلری آزاولدینی
حاله زوایه لرده برجوقی نظارتیجیلر وارییدی .
صوکره اوجاقده معلم و پیرلر حضورنده شریقلر
والسپلر اوقونور ، رقصی ایدی لردی . حال بوکه

[١] معلم و پیر تربیه سنی تقویه ایچون کسجه
یاردیمچی ایکی یول قارداشی تعیین ایدیلدی کی بر (یول
آناسی) ده کوستریلور ایدی .
[ب] قوننامه یه کوره « انی و شیخ جله طعام » لرک
پیشیرمسی و رسوم و ارکائی بیلیم لازم ایدی .
[١] اوجاق فلسفه سنی پاک این اکلانان برقییدی
اهمیتله علاوه ایدیوردی . قوننامه تک یومده سنه کورمه جملاک ،
سرخوشلق ، دلاکلی ، قصایق ، چراقلی ، غلدارلق
[هر زمان خلقی رسم و ورکی ایله ازن برماوردیت] مسکارتند
بولونانلر اوجاقه کیره زلر . چونکه « اشبو یاد قیلدیمز »
کشیره قوت دکر مکرکه توبه قیلارلر و توبه قیلدندن صوکره
یدی بیل کجه « قوت مسلکی ته انسان برودیتوبه
مالک ایش دکی ؟

حلاقده صالیور میوردی . زوالی ال اویدور .
مسنی پک سوردی : یثاندن فیرلادم . الله
یاپشدم . هم آغلایور همده بکا :

— شیمدی آنهک کلسونده سکا بر
حیا قوردیرم ! دیوردی .

احمد راسم

اوجاق تربیه سی آلیبلمک ایچون صلاح
واهلیت صاحی اولدیفنه دائر براسنادک چراغی
حقنده شهادت کوسترمه سی لازم ایدی استادی
بللی اولمایانلر اوجاقه کیره مدیکی کی استادی ،
اوکره تدبیک صنعتی حلال ایتمز و اوجاقه چراغی
تقدیم صورتیه رضاسنی کوسترسه بوبله لرده
زوایه کیره من و قارداش اولامازدی .

بوشرائطی حائر چراغلر اساساً صنای
تربیه یی « استاد » دن آلمش اولارقی کلدکلری
ایچون اوجاق ، بوکنج لریک یالکیز حسی ، ادبی ،
اجتماعی تربیه سیله مشغول اولوبوردی .

اوجاقده بورتیه یی کنج لره و بره جک اولانلر
« معلم انی » و « میر » نامی آلیورلردی .
اوجاقلرده تورکجه فتوشنامه - تلاوت قرآن -
طباحت ، رقص ، تقنی و موسیقی ، تاریخ و تراجم
احوال - تصوف - تورکجه ، عربی ، فارسی
ادبیات . . واریدی .

بوقسمه شفاهی تربیه دینیور ایدی برده
(سینی تربیه) دین قلیج و سلاح تربیه سی
واریدی .

اوجاقه قبول اولونانلر برنجی قسمه هائد
تربیه یی اوقیاریق ، دیکلرک ، قارداشلر و معلم
اخیلر (پیرلر) له برابر یاشایارق آلیورلردی .
حال بوکه اوجاقک ایکنجی نوع تربیه سنی
آلیبلمک ایچون اوج شرط لازم ایدی ١ -
انی کورمک ٢ - شیخ کورمک ٣ - کنجی ،
برآدمی تربیه و تعلیم ایلمش اولقی .

دیک که تعلیم و تربیه افتداری حائر اولمایانلر
مسلح بولوکه قبول اولونامازلردی کنج لر ، اوجاقه
قبول ایدیلک ایچون بعضی رسوم و تشریفات
یاپیلوردی . قوننامه دیر که « اخیلر ایچنده رموز
بودر کیم ، نقیب ، براننه طوز آلوب کلوب میان
مجلسده طوزی صوبه صالا » . بورضی ،
احتمال واردیمک در . بونک اوزرینه نقیبیلر قیوی
آچارلر . کیمش ارکان اولری برررر آلوب
دها ایدرلر و صولات کتیر لرلر ایدی نهایت قبول

قیرمادی . بن اویدوم . علی السحر عربی آوامق
ایچون اوروجل اوروجل سواقه چقمش ،
عرب ، صوفیلردن کلش ، کوزی آچدم که
صوفه ده قزبلجه برقیات قویور ! سودینه م ،
— والله دوکه جکم . هیچ اوللازسه
چیمدیکله جکم ! . صاحب لره قدر صاحی ، باشی
بولدم ! خنیز ، بوجور ! . دیه باغیر بیور ،

قویور جق صاحی ! . .

— الله ، الله ! برایشه دها کیریورم .

او آراق یانده کی بری دیر که :

— آدام ! احمد افندی ، کورمه دم دی ،

کچ ! . .

بوسوز اوزرینه قاره آنهم فتیلی آلیر :

— کورمه دم ، دی کچی ؟ . . جوجضی

ایسترم !

دیبه آغلامه باشلار . حالنه آجیان برایکی
کیشی قاقارلر ، آنلرده فنارلری باقارلر . اوکنه
دوشرلر . قاره آنهم تفصیلات ویربرمش :

— او حیا سور . .

دیرلر که :

— هیالر چکیلدی . فقط آدجفلرله بر
شبه کلیر . طوغرجه مناره یه صابارلر . باقارلر که
قبوسی آجیق ! . چیقارلر ، ایغلر ، اطرافه
باقارلر ، بوق . بوق . والسلام . عرب ذهنی
بوزار ، آغلار ، سیزلار ،

— شیمدی بن اوه فصل کیده م ،

دیبه دوکونور . نا (صوفیلر) ده کی قیزمه
قدر برکوزی آچدم که حیا چکیلمش . اوجو -
جقلمده بیه خاطر مه کلدی :

— طباغه حاضر اول راسم !

دیدم . برمدت فیرلایوب قورقنامه مدار
اولور زعمیه باغیره باغیره قارا کلکی سواقلردن
بورتیه لرک اوه کلدیم ، آلت پنجره دن باقدم که
موم یانور . ابواه ! . شیمدی قیوی چاله جنم ،
آنهم اویانه جق ! فقط نه چاره ! طباغی بیوب
اوده باغی ، طیاریده قالمدن اهون ! . .

برده قیویه کلیم که آجیق دکلکی ، کیردم ،
کیرمه دم ، قارشیمده پیریل پیریل ایکی نقطه
کوردم آوازم چیقدینی قدر باغیردم . یوقاریدن
والده ، خلایق قوشدیلر .

مکر قاره آنهم قیوی ساده جه چکدیک
ایچون یک قوقوسنی آلان کوپکک بری ایچری به
طالمش ایش .

والده ماجرای بیلیمور ، اونی آشاغی
اوطه دن قالمش ، یوقاری به کلیمور طن ایش .
فقط قاره آنهمی کوره مینجه شاشالادی . بکا
صورمه باشلادی .

— سود نینک نرده ؟

بن متصل آغلایورم . معلوم آ . آغلامق ،
طباغی خصوصنده اسباب مخفنه دن معدود در .
خنچقره خنچقره :

— بیلیم !

والده بتون بتون شاشیردی .

— یوقاری به ناولدی ؟ کیجه یاریسی

جیمش کینمش ، قاپوی آجیق برافش . سن ده
طویمادی کی ؟

حلاق :

— طالمش ، خانجیم ، طویمادم !

— الله ، الله !

پک ابی بیلیمور که اوکیجه والده کوزی

طريقتلىرىك فلسفىسى

تور كىيادە مختلف اسملىرى كىيادە لا اقل بىك قدر تىكە واردور . يالگىز استانبولدا بولونان مختلف طريقتلارە منسوب تىكلەك مەدارى آلتىنى متجاوزدور . دىنى حىياتىزده مەم بررول اويتايان وتووكار آراسىنە بعضاً زەدى تىقلىر ، بعضاً سىرىست دوشونىلەر ئىشرايدىن بومۇسسەلر حەقنە شىمدىيە قدر هېچ بر علمى تىدقىق ياپىلامىدور . يالگىز بعض شىخىلر طرفىدىن طريقتلىرىك اصول و آدابى داتر مەم ، مطلق اوقاف بر طاقم رسالەلر ئىشرايدىلش ايسەدە بولنلر هېچ بر علمى تىدقىق يوقدور . حقى سوگ زمانلردە بوتون طريقتلر حەقنە بر چوق مەلوماتى حاوى بولونان (وسائل الحقائق فى بيان سلاسل الطرائق) نامندە مەرحوم حىرى زادە كمال افندى طرفىدىن ئىشرايدىلن ائردە علمى بر قىمتە مال كىدور .

طريقتلر حەقنە شىمدىيە قدر علمى بر تىدقىق ياپىلاماماسى غايىت طىبعىدور . چونكە علمى بر تىدقىق بى طرفىنى مستازمىدور . مەدقى تىدقىق ايتىدىكى موضوع حەقنە مەرفىكىرانە مۇتالەئەدە بولونمىدىن كىندى تەخىدرايدە يىلەيدور . اجتابىي حادىلەردە اساساً مەشكىل اولان بومۇسسەلە دىنىي مۇسسەلەك تىدقىقنە بر قات دەا تشكىلات كىسب ايدور . چونكە دىنىي بومۇسسەلە بى طرف بر صورتندە تىدقىق ايدە يىلەك اچچون نە مەتەصب بر دىندار ونەدە مەتەصب بر دىنسىز اولماق ايجاب ايدور . حالوكە بزدە شىمدىيە قدر طر . يقىتلەر اوغراشالار يا دوغرىدىن دوغرىيە طريقىت منسوبلىرى و ياخود دىندار بر طاقم كىمسەلر اولمىدور . طىبعىي بولنلر تىدقىق بى طرفانە اولماز ، علمى بر قىمتەدە بولونامازدى . يالگىز بو آدەملەك ائىرلى بزدە طريقتلر حەقنە وىردىكلىرى مەلومات اعتبارەلە استفاده يە شايندور . يوقسە باشقە هېچ بر قىمتلىرى يوقدور .

طريقتلر حەقنە برده اوروپالىلر طرفىدىن ياپىلىمىش تىدقىقات واردور . مەصرەدە ، فاسدە ، جزائردە ، تولىسدە ، طرابلسدە و اسلاملارە مەسكون دىكىر مەملىكەتلەردە ، مستولى دولەتلەر ، تەبەلر بى اداره دەا دوغرىسى اولردىن اعظمى صورتندە استفاده ايدە يىلەك اچچون اولنلر بوتون اخلاق و عادەتلر بى ، دىنىي حىياتلر بى و بومىياندە طريقتلر دەا تىدقىق ايلەمىلردور چونكە طريقتلر بومەملىكەتلەردە كى اسلاملر نەزدە بويوك نفوذلىرى واردور . شىخىلر بر چوقلىرى نفوذلىرى طريقته استناد ايتىدور مەكەدور . طرابلس غەربدە سنوسى شىخىلر تىك هەربىلر اوزونندە حاتر اولدوقلىرى نفوذ بوبادە كوزل بر مەشالدور . ايشتە بوساقشە ايلە اوروپالىلر طرفىدىن دەا طريقتلر حەقنە بعض تىدقىقلر اجرا ايدىلەمىدور . از جملە (سەل - Sell) The religious orders of (Isam) نامندە بر كىتاب نەشر ايتىدىكى كىي هجاز و جزائىر طريقتلر حەقنەدە ايكى فرانسىزچە كىتاب موجوددور . مەمافىە بو كىتابلار دەا عملى بر

(۴) هر هفته البسه سنى يىقامتى ، تىز چاشىر كىمك ،

(۵) اخيدىن چراغ آلتى واخىيە صابىنى كىدىرىمك و آلان يولەدورمى ،

(۶) اوجاقى نامنە بلى باغلامتى : چراغ ويا قوشاقى ركزى شوسورلەر شرح ايدىلور :

تربىە ايدىلن « بر دىقانىلىك سەدىق باغلادىنى اخى دىندان كىتمىش اولە . تربىە كرده سى اولان دىقانىلى اول اخىنىك مەقامنە وادە ، آندىن چراغ آله . كىمسە بولونماز سە اول اقلەك شاقى ويا قاخىسى اول دىقانىلىك بلى باغلايە

تربىە كرده نەك اخى اوستە و وارمە الى و كوجى ايرىسىسە بر خليفە سنى بولەكە تربىە قىلە »

(۷) كوزل اخلاقىلە كىندىسى شەرخلەقە طائىتمى « اول شەرىك قومى طائىقلىق وىرەلرە بويىكىت اول اخى بولنە لايىق در »

(۸) قاضى قىتندە ارەشقنە چراغ ياقىق و ائەك يىدىرىمك ،

[بوقىدلرە دەا كلاشلىيورەك اوجاقلى كىچىلرەك يالگىز آرالرنەدە دىكل شەرىلر ، ووكىل سلطان [قاضى] نەزدەدە دىنىي صلابت اخلاق ايلە طائىلرلى لازم ايدى . مابىي دورەك اوجاق ، بوشر طلرە رەهايت ايتىدەكە علوى بر تەصفىە يوردى اولمش در .] (اوجاقى نامنە قوشاق باغلامتى) مادە سنى مەعلملر ، جەمە ايرىسى اقصاءلرلى فتوتنامە ارقوتوركن شاكرد شەنەكارلەر شوبىلەكلا نيورلردى :

قوشاغك يىدى آدى ، يىدى باغلاماسى ، يىدى آچمايى ، يىدى طامسى ، يىدى دورلوكوتورمە سى واردور . بوعدىلر وصورتلر اوجاغك رموزندىن در

و بورىلر يىدى يىلە بزدىن ، يىدى بزدىن ، نفس مارەك يىدى باشندن ، يىدى جەمەندن ، ۱۷ فرضدن كىنايەدر

مەعلملر ، يىدى كره قوشاق باغلامە و آچماك مەناسى شاكردلەر اىضاح ايدىيورلر : اوجاقلى بىل قايىسى باغلايە ، سىخاقپوسنى آچە - قەبر قپوسنى باغلايە ، لطف قاپوسنى آچە [۱] - حرص و هوا قپوسنى باغلايە ، قناعت قپوسنى آچە . لذت قپوسنى باغلايە ، رياضت قپوسنى آچە - خلىدن ايدى قپوسنى باغلايە حەقنە بىكا آچە . هرزە سوبىلەك قپوسنى باغلايە ذكر و تلاوت قپوسنى آچە افعال شيطان قپوسنى باغلايە ، افعال رحمن قپوسنى آچە .

[۱] فتوتنامە نەك زاوېلرەك قپوسى وسفرە سەك ۷۲ ملته اچچوق طوتولماي لازم كادىكەندىن بىش ايتەسى و اوجاقلىلەر خشوت برىنە بوموشاقلىق توسىە اولونماي و ابن بطوطە نەك رافت و انسايتەدە بوزجە ايلرەلەش بر جەمە دىيانك بر بزدە كورمە دىكى سوبىلە سى اوجاقلىك و وفاقىق و اخىلرەك حسن تربىە سى حەقنە كافى شامدور .

مدرسة عالنده بر كره شرقى ، رقص هم تالى ، هم خصوصى وىلەكەدە ادب خارچندە بر تلى . . . كىي ايدى . سوكرە مدرسة عالنده (مەنىي درس) زمانلردىن خارچ اولارلىق طلبە ايلە مدرس آراسندە اكىنچەلى تەاسلر و عمووى مصاحبەلر ، محاضرهلر پاك آزاكىن اوجاقندە بالەكس جانلى شەبىلر واراندى . كىنچىلرەك مەلم پىرلر ، استادلر ، نقىبلر ، شىخىلر . . . حضورىلە ياپلان بو شەبىلرە وجودى ، روحە قورو مدرسة درسلىرىك وىرەمدىكى جلاي اخلاقى علاوه ايدىيوردى . فتوتنامە نەك بىانە كوره بعض كره « كىزلى » اولارلىق ياپىلماسى لازم كان بو شەبىلرە « اشعار » اوقونور ، سلوى صوفىيە حكاىە ايدىلر ، ظريف آدملىك لطىفەلرلى نقل ايدىلر ، مشاهىر و شەبىلرە سر كەشتلىرى سوبىلە نىر كلام الله و احادىث موضوع بحث اولوردى . بو پروگرامە كوره حركەت ايدىن پىرلر ، كىنچىلرە آداب اوكرەتور ، طريقتك كىمىش بابالرىك منقەلر بى سوبىلە يور ، « دست محمدتلم ايدىيور ، اناطولىك بىكلىر جە شەنەكارىنى « شاه سروان قپوسى » نە باغلايور ايدى . فتوتنامە انسانلىق ادابى تەلىمەنە پىرلىك و طىفەدار اولدۇقندىن بحث ايدىركن كىنچىلرە « ۱۲ كىناە كىرە » بى بللە نەك وجونى ذكر ايدور .

مەلم اخى ، پروگرامە كوره « تربىە كرده سنى شوبىلە مەمور ايلە نەك جەلە آدملىر آنى كورهلر ، اخى بەدەل ايدەلر و تربىە كرده سندن بىلەلر كى واخى ، فتوتداردور . »

بوپە داغوتىك اصرى شوبىلە بر تشبىه و اىضاح تەقىب ايدىيور . كورمىمىك ؟ طاغدە بىتنى غەش ايلە شەرىدە كى مەشك ايكىسىك آدى بزدىر ، الا لىق بر دىكل در و سەاسى بر دىكل در . . . اوجاقى تەلىم نامە سى طىبعىلرەك تربىە سى مەشلە سنده زىادە نىككىن در مثلاً دىيورەك « تربىە ايلە بر طاش لىل اولور و پرورشىدن آفاج ياپراغى اطلاس اولور » بو اىضاقى مەتاقب حضرت شىتە ابن اللى هەكك « تربىە غايە سنى تەقىب ايلە بىكى بىان » و پرورشىدن خاملك خاملكدن دنوز و چىكلر . . . پىشەر . اخىلەر كرى [۲] درك داتر برى تربىە قىلالر « دىه صرىح بر مادە مەجبورىە علاوه ايدىيور .

شاكر دىلرەك و طىفەلرلى

فتوتنامە بو طىفەلرلى شوبىلە تەبىئىي ايدىيور : اوقوماسى اولاق .

(۱) فتوتنامەدە اوقونان مادەلردىن (۱۲۴) بىنە رعايت ايتك ،

(۲) « اخىسىك جەلە سوز بىر قبول » قىلمىق ،

(۳) « مالى و جانى اخىسى بولنەدە سبىل » اولاق ، بىمە حال هەر وضعى اولاق ،

[۲] بر بىكى مەقالە اسملىرى ذكر ايدىلن اخىلرەك ، صناعەت نەقطة نظردىن استاد و « قەلىم » تاريخىز عالنده بر مەمورى اولدوقلىرى ، اوجاقى قەلىم نامە سەك شومادە سندن آكلاتى قايىلدر اوجاقى تربىە سنده نەك پىشەر مە اخلاق تەدريسك ايكى اساسلى عنصر اولدۇقنى تەكرارە آراتىق احتىياج يوقدور .

